

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אשכול מורשת
הפיקוח על הוראת המקרא בחינוך הממלכתי

תכנית הלימודים בתנ"ך בחינוך היסודי ממלכתי

פרקי התכנית ונושאי ההרחבה, ההעמקה והחלופות בהערכה

תכנית הלימודים בתנ"ך בחינוך היסודי על פי רפורמת הלמידה המשמעותית

פרקי תכנית הלימודים נושאי ההרחבה, ההעמקה והחלופות בהערכה

רציונל:

ארגון הלמידה ההוראה וההערכה במסגרת הלמידה המשמעותית בא לידי ביטוי בתכנית לימודים רציפה המגדירה 30% מתוכה כנושאים להרחבה ולהעמקה, בהם מוצע להעריך את הלמידה בדרכים מגוונות. ההצעה המובאת לפניכם מבוססת על עקרונות הלמידה המשמעותית, המדגישה את הצורך בהוראה בעלת ערך לתלמיד, במעורבותו בלמידה וביצירת רלוונטיות לחייו.

בכל אחת משכבות הגיל הובאו כל פרקי החובה הנדרשים במסגרת שעות הוראת המקצוע. כל הפרקים יתמקדו בהבנת הסיפור והסוגיות המרכזיות בו¹. בנוסף, מובאות לפניכם הצעות לנושאים להעמקה ולהרחבה של פרקי הלימוד בתוכנית. אנו מציעים להעריך את הנלמד בדרכי הערכה מגוונות, להרחיב את השיח הכיתתי בנושאים מהותיים, ערכיים, פילוסופיים ורלוונטיים העולים מהכתובים. בצד אלה לזמן לתלמיד הזדמנויות לקיום שיח עם הטקסט המקראי תוך שימוש בדרכי מבע ובנתיבי לימוד המתאימים לו. שיח עם הטקסט המקראי יכול להיות בעזרת שפות לא מילוליות (מוזיקה, ציור), שימוש במדיה שאינה עתירת מלל או שהמלל אינו המבע היחיד בה, שירה, קולנוע וכיו"ב. עלינו לעורר עניין וסקרנות של התלמידים בהוראת כל פרקי התכנית. על כן אנו מציעים למורים להשתמש בהצעות לדרכי ההוראה וההערכה המגוונות המוצעות לכל פרקי התוכנית, על פי שיקול דעתם.

מטרות בהערכת פרקי ההעמקה וההרחבה (30%)

- קיום תהליך של התקדמות ופיתוח הידע, האוריינות המקראית וחיבור הלומד לשיח משמעותי עם הטקסט.
- התוצר שיפיקו התלמידים ייתן ביטוי בראש ובראשונה לקריאה קשובה ורגישה של הכתוב, ויהיה מבוסס על שיח המתקיים לאחר לימוד מעמיק שלו.
- כל תוצר ילווה בהסבר כתוב המבסס את היצירה על הכתובים ועל השיח איתם.

¹ לשם תכנון הנושאים - ראו פריסות תכניות לימודים עפ"י שכבות הגיל המופיעות באתר תנ"ך ממלכתי.

הצעות לחלופות בהערכה

- א. עבודת חקר – אישית או בזוגות.
- ב. בניית משימות למרכז למידה לשאר הכיתה על יחידה ספרותית שנלמדה באופן עצמאי.
- ג. מטלות ביצוע כגון: תכנון וביצוע משפט ציבורי, ארגון חידון תנ"ך שכבתי או בית ספרי, העברת רפרט על טקסט שנלמד באופן עצמאי. (ראו דוגמא להכנת משחק ולכתיבת המחזה [באתר תנ"ך בחינוך הממלכתי](#))
- ד. למידה מבוססת פרוייקטים – P.B.L (ראו דוגמא למגילת אסתר בשיטת P.B.L [באתר תנ"ך בחינוך הממלכתי](#))
- ה. מבחנים שיש בהם פרשנות לא מילולית (תמונות, קומיקס, מוזיקה).
- ו. מבחנים שהתלמידים בונים ובודקים בלמידת עמיתים.
- ז. תלקיט: מדגם עבודות שנצברו אשר משקפות התקדמות והתפתחות. את התלקיט יש ללוות במסמך רפלקטיבי המציג את תהליך הלימוד.

הערכה:

ההערכה תיעשה על ידי [המחנך הגמיש](#) המפורסם באתר תנ"ך ממלכתי, והקריטריונים להערכת "החלופות בהערכה"².

צוות ההדרכה האמון על החינוך היסודי עומד לרשות צוותי ההוראה לשם בניית החלופות בהערכה ובניית תכנית הלימודים על פי מסמך "[ההישגים המצופים](#)" במקצוע.

תתקבלנה בברכה יוזמות מעניינות, מקוריות ומלמדות של מורים להערכות חלופיות. אלה תפורסמנה באתר תנ"ך ממלכתי.

---

² הקריטריונים זהים להערכה חלופית ויש להתאימם לחינוך היסודי.

כיתה ב'

פרקי ההרחבה ההעמקה, הצעות לנושאים והערכה חלופית במסגרת ה- 30%	פרקי החובה בתכנית הלימודים	שם הספר
<p style="text-align: center;">סיפורי אברהם ויצחק: י"ב 9-1, י"ג 18-2, ט"ז או כ"א 21-1, י"ז, י"ח, י"ט 29-1, כ"ג, כ"ד, כ"ה 11-7.</p> <p style="text-align: center;">נושאים לדוגמא לדין, העמקה והרחבה:</p> <ul style="list-style-type: none"> - דמויות האבות ואימהות האומה כדמויות מורכבות ואנושיות. - דמותן של אימהות האומה. - קנאה ויריבות בתוך המשפחה (גירוש הגר). - נישואים ושידוכים בתקופת המקרא. - באיזו מידה הייתה מוצדקת הבחירה באברהם/יצחק ויעקב לאבות האומה לאור האירועים בסיפורי האבות? - מה הקנה לאברהם את התואר "אברהם אבינו"? - הוויכוח של אברהם עם ה' על גורלן של סדום ועמורה. - היאחזות האבות בארץ המובטחת. 	<p>סיפורי ראשית האנושות: א' 17-1 - ב' 4א' - סיפור הבריאה ב' 4ב' - ג' 24 - סיפור גן העדן ד' 16-1: קין והבל ו' 22-5, ז' 17; ח' 22, ט' - סיפור המבול י"א 9-1 - מגדל בבל</p> <p>סיפורי ראשית האומה - סיפורי האבות סיפורי אברהם: י"ב 9-1; י"ג 18-2; ט"ז או כ"א 21-1; י"ז; י"ח; י"ט 29-1; כ"ג; סיפורי יצחק: כ"ד; כ"ה 11-7</p>	<p>בראשית</p>

כיתה ב' (המשך)

פרקי ההרחבה ההעמקה, הצעות לנושאים והערכה חלופית במסגרת ה- 30%	פרקי החובה בתכנית הלימודים	שם הספר
	<p>סיפורי יצחק: כ"ה 19-34, כ"ו 4-1, 12-14, כ"ז, כ"ח 1-9:</p> <p>סיפורי יעקב: כ"ח 10-22, כ"ט 1-31, ל"א 1-7, ל"ב 17-18, ל"ג 22-28, ל"ה 9-20</p> <p>סיפור יוסף: ל"ז; ל"ט; (מ'--מ"ט 28-33 פרקים אלו יסופרו ע"י המורה) נ'</p>	בראשית

כיתה ג'		
שם הספר	פרקי החובה - בתכנית הלימודים	פרקי ההרחבה והעמקה, הצעות לנושאים והערכה חלופית במסגרת ה- 30%
שמות	<p>א', ב' (הולדת משה)</p> <p>ג' 10-1, ד' 10-17, - ה', ז' 1-25, י"א - י"ב 21-42; י"ג 10-1, 17-22: - י"ד, ט"ו 1-11, יט;</p> <p>כ' ויקרא י"ט; דברים כ"ד-18</p> <p>12</p> <p>ל"א ; ל"ב; ל"ד 1-4, 27-35 ; (ל"ה - מ' פרקים אלו יסופרו ע"י המורה) מ' 34-38.</p>	<p><u>הולדת משה: שמות א, ב</u></p> <p><u>נושאים לדוגמא לדיון, העמקה והרחבה:</u></p> <p>- כיצד נסיבות הולדתו של משה תרמו לקידום העלילה, או לבחירתו כמנהיג? - כיצד סיפור לידתו והתבגרותו של משה בארמון קידמו את בחירתו למנהיג? - חלקן של הנשים בסיפור הצלתו של משה. - מעורבות האל בהולדת מנהיג האומה.</p> <p>שמות כ'; ויקרא י"ט; דברים כ"ד – ייסודה של חברה מתוקנת</p> <p><u>נושאים לדוגמא לדיון, העמקה והרחבה:</u></p> <p>- מהו חוק? - לשם מה אנו כחברה מתוקנת זקוקים לחוק? - כיצד חוקים יכולים לגבש עם? - מהי מידת חשיבותם של חוקי יסוד (עשרת הדברות) וחוקים חברתיים, להיווצרות עם? - מהו אופייה וייחודה של הברית שנכרתה בין אלוהים לעם ישראל? - מהם ייחודם של עשרת הדברות והעקרונות המרכזיים בהם? - חוקים דתיים וחוקים חברתיים. - ההגנה על החלשים בחברה.</p>

כיתה ג' (המשך)		
פרקי ההרחבה והעמקה, הצעות לנושאים והערכה חלופית במסגרת ה- 30%	פרקי החובה - בתכנית הלימודים	שם הספר
	א' 1 (להכרת מקור שם הספר) י"ט	ויקרא
י"ט – (ראו נושאי הדין והעמקה בהקשר לפרקים שמות כ' ויקרא י"ט)		
י"א: תלונות בני" במדבר נושאים לדוגמא לדין, העמקה והרחבה:	א' 1-4, ו' 22-27, (ברכת הכוהנים) י' 10-1, 33-36 י"א	במדבר
<ul style="list-style-type: none"> - האתגרים מנהיגותיים בהם ניצב משה מול דפוס ההתנהגות של העם במדבר - באיזו מידה התלונות והקשיים של העם במדבר משפיעים על משה כמנהיג? - עליות ומורדות באמונת בני" במדבר. - תלונות כדפוס התנהגות במהלך המסע במדבר כמשקפות מציאות אנושית. - בדידותו של המנהיג. - מהו תפקידם של זקני ישראל בחיזוקו של משה כמנהיג? 		
י"ג – י"ד: פרשת המרגלים נושאים לדוגמא לדין, העמקה והרחבה:	י"ג – י"ד'	
<ul style="list-style-type: none"> - מה חמור כל כך בחטא המרגלים, שהביא לשינוי התוכנית המקורית- במקום להיכנס לארץ, להמשיך בנדודים? - האם הייתה בסיפור פעולת ריגול אמיתית? - האם דיווח המרגלים מהימן ואמיתי? (עובדות מול דעות) - יהושע וכלב בן יפונה - הליכה נגד הזרם - מה הרווחים מול המחירים? - מה הקשר בין חטא המרגלים לעונשו של העם? 		
כ': מי מריבה נושאים לדוגמא לדין, העמקה והרחבה:	כ'	
<ul style="list-style-type: none"> - תלונות כדפוס התנהגות במהלך המסע במדבר כמשקפות מציאות אנושית. - מנהיגות במבחן. - דמויות המנהיגים כדמויות אנוש/ אין דמויות בתנ"ך ללא דופי. 		
	כ"א 21-25; כ"ב	

כיתה ג' (המשך)		
פרקי החובה - בתכנית הלימודים	פרקי ההרחבה והעמקה, הצעות לנושאים והערכה חלופית במסגרת ה- 30%	שם הספר
<p>א', ב' 1 (נאום הפרידה של משה) ו' 4 – 9 (תפילת "שמע" עיקרי האמונה)</p> <p>כ"ד 14 – 22</p> <p>ל"ד (מות משה)</p>	<p>כ"ד 14 – 22 (ראו נושאי הדין והעמקה בהקשר לפרקים שמות כ' ויקרא י"ט)</p>	<p>דברים</p>

כיתה ד'		
פרקי ההרחבה ההעמקה, הצעות לנושאים והערכה חלופית במסגרת ה- 30%	פרקי החובה - בתכנית הלימודים	שם הספר
<p>א'. ב': ההכנות לכניסה לארץ נושאים לדוגמא לדיון, העמקה והרחבה:</p> <ul style="list-style-type: none"> - סוגי מנהיגות. - ארץ זבת, חלב ודבש. - מה הם האתגרים שעומדים בפני יהושע ועם ישראל בכניסה לארץ? - ברכת חזק ואמץ, ומטרתה. - מהם מקורות הכח והאומץ של יהושע מול האתגרים. - חילופי הנהגה יתרונות וחסרונות. - תפקידו של יהושע כמנהיג. - מנהיגותו של משה לעומת מנהיגותו של יהושע. - מה הפך את יהושע ממשרת משה לעבד ה'. - מנהיגות יהושע והכרת ייחודו כמנהיג הכיבוש. 	<p>א'; ב'</p> <p>ג, ד' 15-24, ה' 13-15: ו', ז': ח' 1-29:</p> <p>ט'</p> <p>י' 1 - 15</p> <p>יד' 1 - 5</p>	<p>יהושע</p>
<p>ט': סיפור הגבעונים נושאים לדוגמא לדיון, העמקה והרחבה:</p> <ul style="list-style-type: none"> - מהי מטרת ההתחפשות של הגבעונים? - האם בכל מקרה יש לקיים שבועה בשם ה'? - חוק החרם בדברים כ' 16 - 18, שבאמצעותו הצליחו לכרות ברית עם יהושע. - תפקידם של זקני העם בהנהגה. - אחריותו של יהושע כמנהיג בסיפור הגבעונים. 		

כיתה ד' (המשך)

פרקי ההרחבה ההעמקה, הצעות לנושאים והערכה חלופית במסגרת ה- 30%	פרקי החובה - בתכנית הלימודים	שם הספר
<p>ג' 7-31: אהוד בן גרא</p> <p>נושאים לדוגמא לדיון, העמקה והרחבה:</p> <ul style="list-style-type: none"> - טקטיקות של לחימה. - חשיבותו של המודיעין בעת מלחמה. - כיצד הופך אהוד בן גרא את החיסרון ליתרון? <p>ו', ז', ח': סיפורי גדעון</p> <p>נושאים לדוגמא לדיון, העמקה והרחבה:</p> <ul style="list-style-type: none"> - הליכה נגד הזרם-גדעון הולך בעקבות צו ליבו נגד הבעל. - התמודדות עם לחץ חברתי. - חשיבותה של הגישה המפייסת. - מה בין מלך בשר ודם למלכות שמים: - הבדלים בין מנהיגות של שופטים לבין מנהיגות מלוכנית. - תפיסת המלוכה עפ"י המקרא וכפי שבאה לידי ביטוי בתשובת גדעון לעם המבקש ממנו להיות לו למלך. - הצורך של העם במנהיגות מאחדת משקפת מצוקה ביטחונית. - כיצד סיפור גדעון חושף את הצורך במלוכה? <p>ט': משל יותם</p> <p>נושאים לדוגמא לדיון, העמקה והרחבה:</p> <ul style="list-style-type: none"> - האנשים הטובים נמנעים מלקחת על עצמם את ההובלה- סיבות ותוצאות. - העדר מנהיגות אחראית העומדת בראש כל העם יוצרת סכנה של הפקרות מוסרית, מריבות פנימיות ולחץ אויבים מחוץ. - דברי יותם – קללה או נבואה? - באמצעות משל ניתן להעביר מסרים שקשה לאומרם בגלוי ובישירות. - מהי מעורבות ואחריות חברתית? - מרד כדרך להבעת עמדה נגד רעיון המלוכה. - יתרונות וחסרונות במשטר מלוכני. 	<p>ג' 7-31:</p> <p>ד', ה'</p> <p>ו', ז', ח'</p> <p>ט'</p> <p>י' 17-18; י"א 1-11, 29-40; י"ב 1-7; י"ג; י"ד; ט"ו; ט"ז</p>	<p>שופטים</p>

כיתה ה' (המשך)		
שם הספר	פרקי החובה - בתכנית הלימודים	פרקי ההרחבה ההעמקה, הצעות לנושאים והערכה חלופית במסגרת ה- 30%
שמואל א'	טז'- יז' :	<p>טז'- יז' : המלכת דוד ומלחמת דוד וגלית</p> <p>נושאים לדוגמא לדיון, העמקה והרחבה:</p> <ul style="list-style-type: none"> - כיצד מעוצבת דמותו של המלך דוד בהשוואה לעיצוב דמותו של שאול? - מנהיגי האומה היו רועי צאן. השוואה בין תכונות הרועה לבין תכונות המנהיג. - ניצחון של הצעיר על הלוחם המנוסה. מה הנחה את דוד בקרב מול הענק? איזה יתרון ניצל דוד? - ...אתה בא אלי, בחרב... ואנכי בא-אליך, בשם יהוה צבאות... " (יז' 45) - כוח איננו ערובה לניצחון.
שמואל ב'	ב'; ג' 1; ה' 1-12; ו' 1; ז' 1-17; י"ט - י"א - יג' ; יד' 1 - 20; 21 - 30; טו- י"ט	<p>יא' - יג' - יט - י"ט: מימוש נבואת נתן הנביא: "...ולא תסור חרב מעל ביתך עד עולם:..."</p> <p>נושאים לדוגמא לדיון, העמקה והרחבה:</p> <ul style="list-style-type: none"> - כיצד באה לידי ביטוי נבואת נתן לדוד בסיפור אמנון ותמר/מרד אבשלום? - דמותו של דוד כאב וכמלך. - כיצד משפיעה התדרדרותו המוסרית של דוד על מנהיגותו כמלך ותפקודו כאב? - השימוש לרעה בכוח ובשררה. - מערכת היחסים נביא מול מלך. - המשל כסוגה ספרותית.

כיתה ו'		
פרקי הרחבה ההעמקה, הצעות לנושאים והערכה חלופית במסגרת ה- 30%	פרקי החובה -בתכנית הלימודים	שם הספר
<p style="text-align: center;"><u>א'- ב' : סיפור ירושת כס המלוכה</u> <u>נושאים לדוגמא לדיון, העמקה והרחבה:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - צוואת דוד וחשיבותה לביסוס שלטונו של שלמה. - עקרון הגמול בצוואת דוד. - משמעות נישואים עם פילגש המלך- ניסיונו הסמוי של אדוניה למרוד בשלמה. - כיצד בא לידי ביטוי עקרון הגמול בסיפור ירושת כס המלוכה? - סיפור ירושת כס המלוכה- מאבק על הירושה . <p style="text-align: center;"><u>ג' : חלום שלמה בגבעון ומשפט שתי הנשים</u> <u>נושאים לדוגמא לדיון, העמקה והרחבה:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - בקשת החכמה - המלך כשופט עליון. - במה בקשתו של שלמה לחכמת המשפט מלמדת על זכותו למלכות? - כיצד בקשתו של שלמה לחוכמה מתבטא במשפט שתי הנשים הזונות? - החכמה הלכה למעשה משפט שתי הנשים. - זכאותו של כל אדם למשפט צדק. - פסיקתו של המלך במשפט מעידה על הבנה עמוקה של נפש האדם. <p style="text-align: center;"><u>יא'- יב - חטאי שלמה ופילוג הממלכה:</u> <u>נושאים לדוגמא לדיון, העמקה והרחבה:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - כיצד משפיע ארגון ופיתוח הממלכה ע"י שלמה על אמונתו ועל העם? - ארגון ופיתוח הממלכה רווחים ומחירים. מחד שגשוג פאר, ומאידך עול כלכלי כבד היוצר מתחים וגורם לתסיסה. - תפיסות הגמול השונות: גמול אישי, גמול קיבוצי וגמול לדורות. - פילוג הממלכה - אירוע מכונן בחיי עם ישראל. - הסיבתיות הכפולה בסיפור פילוג הממלכה – חטאי שלמה, תסיסה חברתית ואטימות שלטונית. 	<p style="text-align: center;">א'- ב'</p> <p style="text-align: center;">ג'</p> <p style="text-align: center;">ד – ט (פרקים אלו יסופרו ע"י המורה)</p> <p style="text-align: center;">יא'- יב'</p>	<p style="text-align: center;">מלכים א'</p>

כיתה ו' (המשך)

פרקי ההרחבה ההעמקה, הצעות לנושאים והערכה חלופית במסגרת ה- 30%	פרקי החובה - בתכנית הלימודים	שם הספר
<p><u>י' 1 - 13: ביקור מלכת שבא</u></p> <p><u>נושאים לדוגמא לדיון, העמקה והרחבה:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - מלכות שלמה בשיא תפארתה. - מלכת שבא באה ממרחקים לחוד חידות לשלמה - האמנם? - ביקור מלכת שבא כמשקפת את עצמתו של שלמה המלך. - מטרתיה הכלכליות של ביקור מלכת שבא בירושלים, תוך התייחסות למפת המזרח הקדום ולדרכי המסחר בעת העתיקה. - מלכת שבא וחירם מלך צור נלחמים על ליבו של המלך שלמה. 	<p><u>י' 1 - 13</u></p> <p>טז' (29 - 34) יז'; יח'; יט'; כא'</p>	<p>מלכים א'</p>
	<p>ב', ד', ה'</p>	<p>מלכים ב'</p>
	<p>א'-ב' 2, ג', ד'</p>	<p>יונה</p>
	<p>כג'; קכב'; קכח'</p>	<p>תהילים</p>
	<p>א' י'</p>	<p>אסתר</p>
	<p>א' ד':</p>	<p>רות</p>